

Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення

У сучасному світі міжнародна злочинність набуває нових форм та має глобальний вплив, зачіпаючи майже всі сфери суспільного життя на інтернаціональному рівні. Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю є, з одного боку, детермінантою, а з іншого – засобом зміцнення та гарантування внутрішнього та міжнародного порядку та миру.

З кожним днем наш світ стає все більш глобалізованим і питання міжнародної правової співпраці є особливо важливим. Проблема транскордонної злочинності становить небезпеку не лише для окремих держав, але й для світового співтовариства в цілому. Відсутність належного правового співробітництва між державами призводить до появи та поширення практики, коли особи, які вчиняють кримінально карні діяння в одній державі, незаконно перетинають кордони іншої з метою уникнення здійснення правосуддя за свою протиправну поведінку. Присутність безпосередніх фігурантів у судовому засіданні є необхідною умовою для досягнення практичного застосування принципу доступу особи до правосуддя та права на захист при невідворотності покарання на що й направлена дія інституту екстрадиції.

Інститут екстрадиції в Україні є важливою складовою міжнародного права та міжнародного кримінального правосуддя. Він дозволяє державам співпрацювати у забезпеченні невідворотності кримінальної відповідальності за злочини, які вчинені на території іншої держави або мають міжнародний аспект.

Щодо процедури екстрадиції злочинців можна відзначити, що це складний та тривалий процес, що вимагає дотримання суверенних прав кількох держав. Правове регулювання інституту видачі осіб, що вчинили кримінальне правопорушення знаходиться на стику внутрішньодержавного та міжнародного права. Тому зобов'язання видачі таких осіб виникає лише на підставі дво- або багатосторонніх договорів або конвенцій про видачу злочинців між зацікавленими державами.

Україна має широкую базу договорів, що дозволяє компетентним органам співпрацювати з іншими країнами на підставі міжнародних угод. Наша держава уклала договори про надання міжнародної правової допомоги з 24 країнами світу і дотримується загальносвітової тенденції визнання пріоритету міжнародно-правових зобов'язань перед національним законодавством та використовує принципи, які були встановлені в Європейській конвенції про видачу правопорушників 1957 р. [1] та Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. [2], при укладанні двосторонніх міжвідомчих договорів.

Українське законодавство передбачає, що екстрадиція може бути здійснена лише за наявності договору між Україною та державою, яка

звертається з проханням про екстрадицію. Договір має містити перелік злочинів, за якими може бути здійснена екстрадиція, а також передбачати гарантії прав особи, яка передається на екстрадицію. Законодавство також передбачає, що екстрадицію можна відмовити, якщо вона суперечить конституційним правам особи або вимогам міжнародного права [3, с. 125].

Говорячи про міжнародно-правове регулювання інституту екстрадиції в інших державах, цікавим є екстрадиційне рішення стосовно Ратка Младича адже у цьому випадку сербське правосуддя було «заручником» національного осуду екстрадиційних процесів з боку власного населення та взятих на себе Сербією міжнародних зобов'язань на шляху євроінтеграції. Младича звинувачували у злочинах проти людства, воєнних злочинах і геноциді, що вчинені під час боснійської війни в 1990-х роках [4, с. 131].

Це рішення мало велике значення для міжнародної спільноти, оскільки воно підтвердило ефективність інституту екстрадиції як інструменту боротьби зі злочинами проти людства та миру та підкреслило важливість дотримання міжнародних стандартів у цій сфері [5].

У зв'язку зі зростаючою кількістю транскордонних злочинів, регулювання видачі осіб стає все більш важливим. Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, включає в себе ряд конвенцій, договорів та інших міжнародних документів, які мають на меті уніфікацію процедур та правил екстрадиції між державами. За допомогою міжнародних документів, країни співпрацюють одна з одною в питаннях видачі осіб, що вчинили злочин та перетнули кордон держави з метою уникнути відповідальності.

У рамках міжнародного права існують стандарти, які регулюють права та процедури, що пов'язані з видачею злочинців, зокрема, принцип недоторканності особи, право на справедливий суд, та інші права людини, які мають бути дотримані під час видачі осіб.

Крім того, міжнародні договори та угоди визначають категорії злочинів, за вчинення яких особу може бути видано, а також встановлюють юрисдикційність застосування цієї процедури. Держави мають ретельно дотримуватись цих вимог та забезпечувати, щоб процедури видачі були проведені згідно з міжнародними стандартами із збереженням суверенності власного законодавства, якщо ними зроблені відповідні застереження при укладанні міжнародних договорів та підписанні багатосторонніх конвенцій.

Отже, міжнародно-правове регулювання відносно осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, має важливе значення для забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю в міжнародному співтоваристві за умови його узгодженості з національним законодавством та набуття останнім при збереженні суверенності рис комплексного міжгалузевого міжнародного інституту.

Правове регулювання питань екстрадиції неоднозначне. Дуже важливим є питання його адаптації до загальносвітових вимог на національному рівні, правильне розуміння його значення та порядку застосування на практиці. На сьогодні має місце як пряма заборона видачі особи в разі, якщо це прямо не передбачено міжнародним договором, так і можливість видачі особи на

основі принципу взаємності. Слід підкреслити неузгодженість та іноді прямий конфлікт як між українським законодавством та міжнародними конвенціями з питань екстрадиція, так й між різними міжнародними конвенціями, які по різному регулюють ті самі питання.

Висновок

Правове регулювання порядку, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, є важливим інструментом у боротьбі зі злочинністю.

Процедура екстрадиції відображена у численних міжнародних договорах та конвенціях. Однак, при її здійсненні можуть торкатися суверенні права держави та права людини, тому її механізм повинен бути чітко регульованим і дотримуватися міжнародно-правових стандартів. Також важливо враховувати особливості правових систем різних країн та забезпечувати рівний захист прав осіб, які підлягають екстрадиції, надаючи перевагу саме тим міжнародно-правовим зобов'язанням та стандартам, що регулюють в першу чергу права людини та в ієрархії міжнародних норм займають вище місце.

Список літератури

1. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_033 (дата звернення: 16.03.2023)
2. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення: 16.03.2023)
3. Гришук Г. М. Особливості видачі іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Вища освіта – 200 студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали міжнар. студ. наук. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.). Київ. : МНТУ, 2017. С. 124–127
4. Слободзян А. П. Міжнародні стандарти інституту видачі особи (екстрадиції) як джерело українського судочинства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10-2 (2). С. 130–132.
5. United Nations Peacekeeping Force Commanders Discuss Strategies for Overcoming Operational Challenges, in Meeting with Security Council Membership URL: <https://press.un.org/en/2011/sc10343.doc.htm> (дата звернення: 16.03.2023)